

Vakbijlage Taalanalyse

Inleiding

Sinds 1999 wordt taalanalyse door de IND ingezet in zaken waarin twijfel is gerezen aan de door de vreemdeling opgegeven herkomst en/of etniciteit. Een taalanalyse biedt de vreemdeling gelegenheid zijn beweringen omtrent herkomst en etniciteit nader te onderbouwen door middel van een demonstratie van zijn talenkennis.

Wat is taalanalyse? Wat is het niet?

Met het instrument taalanalyse wordt gebruik gemaakt van het feit dat verschillende gemeenschappen verschillende talen (dan wel taalvarianten) spreken. Taalanalyse gaat uit van de volgende vooronderstelling: als iemand het grootste deel van zijn leven in een bepaald gebied heeft doorgebracht, en met name zijn jeugd (waarin vroege taalverwerving plaatsvindt), mag verwacht worden dat hij ten minste één van de taalvarianten spreekt die in dit gebied gangbaar zijn.

Taalanalyse is nadrukkelijk géén nationaliteits- of identiteitsonderzoek. Taalanalyse zegt niets over waar iemand is geboren, en in het algemeen ook niet over het gebied of de gebieden waar iemand slechts korte tijd (bijvoorbeeld alleen zijn eerste levensjaren) heeft verbleven. Uit een taalanalyse blijkt veelal ook niet of iemand recent of al langer geleden is vertrokken uit zijn oorspronkelijke herkomstgebied.

Talenkennis

De taalanalyse buigt zich niet alleen over de vraag hoe iemand een bepaalde taal spreekt, maar ook over de vraag welke talen hij spreekt.

De vraag hoe iemand een taal spreekt heeft vooral betrekking op het dialect van de vreemdeling. Met 'dialect' wordt hier bedoeld een regionale (dus geografisch plaatsbare) taalvariant. Analyse van de manier waarop iemand een taal spreekt kan ook uitsluitend geven over de mate waarin iemand de taal of het dialect in kwestie beheerst (bijvoorbeeld op moedertaalniveau, beperkt of gebrekkig). In sommige gevallen heeft de vreemdeling gesteld taal X te spreken, maar blijkt tijdens het taalanalysegesprek dat de vreemdeling slechts enkele losse woorden kent en dus helemaal geen actieve kennis van taal X heeft.

De vraag welke taal of talen iemand spreekt betreft allereerst de identificatie van de taal of talen in kwestie. Het kan voorkomen dat iemand stelt taal X te spreken, maar dat uit de taalanalyse blijkt dat de vreemdeling in werkelijkheid taal Y spreekt, die niet gangbaar is in het beweerde herkomstgebied. In andere gevallen ontbreekt kennis van een taal die de vreemdeling, op grond van zijn beweerde herkomst en/of etniciteit, zou moeten beheersen. Uiteindelijk wordt beoordeeld of *het geheel aan gedemonstreerde talenkennis* van de vreemdeling strookt met de beweerde herkomst.

Voor veel taalgebieden waarvoor het Team Onderzoek en Expertise Land en Taal (TOELT) taalanalyses uitvoert geldt overigens dat meertaligheid eerder norm is dan uitzondering. Zo spreken veel Afrikanen naast de taal van de eigen bevolkingsgroep (de 'stamtaal') ook een regionale of nationale voertaal. Soms is het spreken van één bepaalde stamtaal of het vaststellen van de variant van één bepaalde voertaal al voldoende om iemand wel of niet te kunnen herleiden tot een bepaald land of gebied. In andere gevallen is het juist de combinatie van een stamtaal en een voertaal aan de hand waarvan iemand te herleiden is tot een bepaald land of gebied. Het is dan ook van cruciaal belang dat de vreemdeling tijdens het taalanalysegesprek expliciet de gelegenheid krijgt om alle talen te spreken die hij zegt te beheersen (m.u.v. het Nederlands).

Landenkennis

De tijdens het taalanalysegesprek gedemonstreerde landenkennis (of gebrek daaraan) wordt niet in overweging genomen bij het formuleren van de conclusie van de taalanalyse, tenzij anders aangegeven. Indien de gedemonstreerde landenkennis wel een rol van betekenis heeft, staat dit expliciet onder punt 5 (Resultaat) in het taalanalyserapport vermeld.

De conclusie van de taalanalyse is dus in principe uitsluitend gebaseerd op de gedemonstreerde talenkennis van de vreemdeling. Dit maakt het resultaat van de taalanalyse onafhankelijk van andere onderzoeksbevindingen in de asielprocedure, die mogelijk aanleiding hebben gegeven voor twijfel aan de gestelde herkomst en/of etniciteit.

Werkwijze in het kort

Het gesprek dat ten behoeve van de taalanalyse wordt opgenomen wordt geleid door een speciaal geïnstrueerde hoornedewerker. Bij het taalanalysegesprek is standaard een tolk aanwezig. Hoornedewerker en tolk spelen geen enkele rol bij de eigenlijke taalanalyse.

Voordat het taalanalysegesprek begint, legt de hoornedewerker het doel van het gesprek uit. De vreemdeling krijgt expliciet de gelegenheid om te spreken in alle talen die hij beheerst, om daarmee zijn beweerde herkomst aannemelijk te maken. De vreemdeling wordt voorts uitdrukkelijk uitgenodigd om elk onderwerp ter sprake te brengen dat hij van belang acht ter onderbouwing van zijn beweringen, ook onderwerpen waarover hem geen directe vraag wordt gesteld. De instructies worden ook opgenomen.

De taalanalyse wordt uitgevoerd door een deskundige taalanalist. Het definitieve rapport van de taalanalyse komt tot stand in samenspraak met en onder toezicht van een academisch geschoolde linguïst.

Zowel het Rapport Taalanalyse als de opname van het taalanalysegesprek zijn beschikbaar voor een contra-expertise. De gehele taalanalyse is aldus controleerbaar en herhaalbaar.

De taalanalist

De taalanalist werkt voor de IND op freelance-basis. De taalanalist moet voldoen aan een aantal formele eisen, die zijn neergelegd in het Werkkader taalanalisten IND (september 2015). De taalanalist heeft specifieke kennis van de taal/talen en het taalgebied. Het rapport van de taalanalyse bevat informatie over de taalachtergrond van de taalanalist. Overeenkomstig het Werkkader wordt de taalanalist zorgvuldig geselecteerd en voortdurend getoetst op zijn vermogen om de relevante taalvarianten van elkaar te onderscheiden. Daarnaast wordt tijdens de selectieprocedure en voortdurend getoetst of de taalanalist in staat is om zijn conclusies met betrekking tot de herkomst van de vreemdeling voldoende te motiveren en taalkundig te onderbouwen.

De objectiviteit van de taalanalist wordt op een aantal manieren gewaarborgd:

- de taalanalist is op generlei wijze eerder betrokken geweest bij het onderzoek naar de betrokken vreemdeling. Taalanalisten mogen dan ook niet werkzaam zijn als tolk voor de IND;
- de taalanalist beschikt niet over de persoonsgegevens van de vreemdeling; deze worden niet vermeld tijdens het taalanalysegesprek of op het etiket van de geluidsoopname;
- de vreemdeling wordt nadrukkelijk verzocht tijdens het taalanalysegesprek niet te spreken over zijn reisroute en asielmotieven;
- de taalanalist krijgt per opdracht uitbetaald, ongeacht zijn conclusie, en ongeacht of hij tot een conclusie heeft kunnen komen;
- al het werk van de taalanalist wordt door een linguïst gecontroleerd;
- de taalanalist verricht zijn werk anoniem, zodat hij niet hoeft te vrezen voor represailles door teleurgestelde vreemdelingen of hun naasten.

De linguïst

De begeleidende linguïst is een academisch geschoolde taalkundige in vaste dienst van de IND. De linguïst beschikt onder andere over kennis van beschrijvende taalkunde, sociolinguïstiek en taalverwerving. De linguïst verzamelt informatie over de relevante talen en taalgebieden. Hij selecteert, traint en begeleidt de taalanalisten, en is verantwoordelijk voor de kwaliteitscontrole, waaronder de uitvoering van cross-checks (steekproefsgewijze controle-analyses). De linguïst toetst of de taalanalist daadwerkelijk in staat is om de verschillende relevante taalvarianten, binnen de talen waar hij taalanalyses voor verricht, van elkaar te onderscheiden. Dit wordt vooraf getoetst tijdens de selectieprocedure, en voortdurend zolang de analist taalanalyses voor TOELT verricht. Hij stelt samen met de taalanalist het rapport van de taalanalyse op, en draagt er zorg voor dat de bevindingen van de taalanalist de eindconclusie kunnen dragen. Verder trekt hij zo nodig gegevens na in openbare bronnen.

De linguïst heeft inzage in het dossier van de vreemdeling. Daarnaast schrijft de linguïst op verzoek van de IND reacties op zienswijzen en rapporten van contra-experts.

Het Rapport Taalanalyse

Op de voorpagina van het Rapport Taalanalyse en aan het einde van het rapport wordt de eindconclusie van de taalanalyse weergegeven. Het rapport bevat verder enige administratieve gegevens, een korte samenvatting van het relaas van de vreemdeling tijdens het taalanalysegesprek, en eventueel enig commentaar van de taalanalist over de (aard van de) gedemonstreerde landenkennis.

Vervolgens wordt een beschrijving van de spraak van de vreemdeling gegeven. Onder punt 4.1 *Beschrijving van de spraak van de vreemdeling: Algemeen* wordt aangegeven welke talen de vreemdeling spreekt en hoe de vreemdeling ze spreekt (bv. "spreekt taal X zoals gangbaar in...", "met een tongval die...", "kent daarnaast nog enkele woorden Y"). Deze bevindingen vormen een weergave van het belangrijkste (primaire) resultaat van de taalanalyse.

Daarna wordt een selectie van representatieve voorbeelden gegeven van uitspraak, woordkeuze en/of grammatica die de conclusie ondersteunen. De spraakvoorbeelden in het rapport verwijzen naar de spraak van de vreemdeling zoals vastgelegd op de opname en kunnen hier niet los van worden gezien.

De taalanalist wordt aangeduid met een code en de linguïst met diens initialen.

Na de taalanalyse

De vreemdeling kan, indien hij het niet eens is met de taalanalyse, een contra-expertise laten verrichten door een zelf gekozen, onafhankelijke deskundige. Om als contra-expertise aangemerkt te worden, dient de analyse van de contra-expert gebaseerd te zijn op dezelfde data als de taalanalyse van TOELT, d.w.z. op het spraakmateriaal dat door de IND is opgenomen tijdens het taalanalysegesprek.

Contra-expertises kunnen worden voorgelegd aan TOELT. Reacties op contra-expertises (en/of zienswijzen van de gemachtigde) worden geschreven door de linguïsten van TOELT, eventueel na raadpleging van een of meer van de taalanalisten.

Indien hiertoe voldoende aanleiding bestaat, kan TOELT besluiten tot een nieuw taalanalysegesprek en/of een vervolganalyse door een andere taalanalist, eventueel door een taalanalysebureau in het buitenland.

*Dit is een uitgave van:
Immigratie- en Naturalisatiedienst
Directie Dienstverlening
Afdeling Expertise
Team Onderzoek en Expertise Land en Taal*